

**Микола КОРОЛЬ^{1,3}, Володимир КРАМАРЕЦЬ^{1,2},
Василь ПРИНДАК², Віталій ЗЕМАН³**

¹ Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна
nikkorol@ukr.net

² Національний природний парк «Сколівські Бескиди», м. Сколе, Україна
v_kramarers@ukr.net
nauka8192@ukr.net

³ Національний природний парк «Бойківщина», смт.Бориня, Україна
npp_bojkivschuna@ukr.net

ЛІСОСТАНИ ЗАПОВІДНОЇ ЗОНИ НПП «СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ»

До складу національного природного парку «Сколівські Бескиди» (далі – НПП) під час його створення були включені території, вилучені із Сколівського та Дрогобицького державних лісогосподарських підприємств та Сколівського військового підприємства (без вилучення у постійного користувача).

Територія, що увійшла до складу НПП, тривалий час зазнавала господарського впливу. Традиційним видом господарської діяльності тут були промисли, пов'язані з лісом. В основному деревину заготовляли на продаж – торгували круглим лісом, сплавляючи його річками та вивозили залізницею. Значна кількість деревини йшла на виробництво поташу, для виплавки металу, на виробництво скла тощо.

Загалом, рослинність НПП – типова для регіону Бескидів, де переважають корінні чисті й мішані букові та ялицеві деревостани. Дуже рідко трапляються природні ялинові фітоценози, сформовані аборигенною формою ялини з гостролуskатими шишками. Більш поширеними є похідні ялинники, які у минулому створювалися на місці знищених корінних деревостанів, і в яких замість аборигенної гостролуskатої переважає туполуskата некарпатська ялина. У парку збереглися також фрагменти 150-200 річних букових та буково-ялицевих фітоценозів (Майданське, Приполонинне, Бутивлянське та інші лісництва).

На зміну порід в лісах Сколівщини вплинула лісогосподарська діяльність. Значні за площею посадки лісу здійснено наприкінці XIX – на початку XX ст. Після масових буреломів, що пройшли в 1882 р. та після суцільних рубок лісів, заліснення проводили шляхом сівби насіння ялини, яке розкидали весною по снігу, або ж сіяли разом із житом (Голубець, 1978). Ялина висаджувалась, як правило, у вигляді чистих лісових культур. У ті часи ялина була дуже популярною породою, її цінували навіть більше за бук. Така ялиноманія мала місце до 60-70-х років XX ст.

На території заповідної зони найбільші площі займають деревостани з перевагою в складі бука лісового та ялини європейської – ними вкрито відповідно 60 % та 33 % від площі лісів заповідної зони. Деревостани з перевагою у складі ялиці займають 6 %, інших порід – менше 0,4 % земель заповідної зони. Наслідком попередньої лісогосподарської діяльності є створення лісових культур, які займають 18,5 % площі насаджень заповідної зони. Такі штучно створені насадження представлені в основному різновіковими деревостанами ялини європейської та, меншою мірою, бука лісового та ялиці білої. Створені тут також насадження інтродукованих порід – дуба червоного та модрина європейської, які займають незначну площу.

Дослідження лісостанів заповідної зони НПП проводили за методиками [1-3]. У 2012 році закладено мережу кругових площадок (кожна площею 500 м²) згідно попередньо розрахованої растрової сітки, створеної за допомогою програмного комплексу QGIS. Центри площадок зафіксовані кілками та помічені фарбою на розташованих порід прив'язочних деревах, їх координати визначені з допомогою GPS-навігатора. У 2022 році на цих площадках проведено повторні дослідження.

Основними лісотвірними породами на пробних площах є бук лісовий, ялина європейська та ялиця біла, у домішці трапляється клен-явір, в'яз гірський та горобина звичайна. Віковий діапазон пробних площ коливається від 60 до 170 років, відповідно. Кількість дерев на 1 га коливається від 220 до 1200 шт. Залежно від повноти та віку деревостанів, їх запас знаходиться у

межах від 199 м³/га до 1178 м³/га. Максимальний середній діаметр – 88 см і середня висота – 40,5 м, відповідно мінімальний діаметр 8 см і висота 8 м. Висота над рівнем моря досліджуваних ділянок коливаються у межах від 650 до 1100 м.

Серед листяних порід на території заповідної зони найбільші площі займають деревостани з перевагою в складі бука лісового (61,9 %). Іншими листяними породами зайнято 0,35 % вкритих лісовою рослинністю земель заповідної зони. Серед хвойних порід переважають ялинники (31,69 %), ялицевими лісостанами вкрито 5,98 % лісовкритих земель заповідної зони. До складу заповідної зони ввійшли невеликі ділянки лісових культур інтродукованих порід: модрини європейської (1,2 га, 0,02 %) та дуба червоного (1,5 га, 0,03 % від площі земель заповідної зони, вкритих лісовою рослинністю). В умовах НПП модрина європейська практично не поновлюється і не поширюється в навколишні лісостани тому, на даний час, не становить загрози розташованим поряд лісовим фітоценозам. Насадження дуба червоного (потенційно інвазійного адвентивного виду) потребує детального контролю з тим, щоб не допустити його проникнення в навколишні лісостани. Можливо, доцільно передбачити заходи із реконструкції цього насадження та створення на його місці лісових культур за типом корінних ялицево-букових лісів, які відповідають едафічним та кліматичним умовам Сколівських Бескидів.

Серед насаджень заповідної зони переважають середньовікові деревостани, які становлять 50,2 % від площі, вкритої лісовою рослинністю. Стиглі та перестійні лісостани займають 14,4 % площі лісів заповідної зони, серед лісів природного походження їх участь – 12,3 %, серед штучно створених насаджень – 24,3 %.

Лісостани заповідної зони НПП переважно різновікові, мають високі запаси та середні прирости на 1 га, вагому частку серед них займають високоповнотні та високобонітетні деревостани. На обстежених пробних площах домінує верхній ярус за кількістю дерев (до 60 %), нижній ярус

становить біля 30 %, середній ярус становить до 20 %. Переважаючою породою у всіх вертикальних горизонтах є бук лісовий, частка якого відповідно становить – 60 %, ялина європейська займає коло 20 %, ялиця біла до 15 %. На зазначеній території також спостерігається значна частка ялиці білої у нижньому ярусі насаджень (майже 20 %), а також зростає частка горобини звичайної (майже до 2 %). У деревостанах, що ростуть на висотах більше 1000 м над рівнем моря, також домінує бук лісовий (до 45 %), ялиця біла та ялина європейська становлять до 25 %, а клен-явір до 15 % (частка від кількості дерев).

Протягом 10 років після закладання моніторингових площадок, суттєво погіршився санітарний стан старовікових ялиників заповідної зони. На всіх обстежених ділянках з перевагою у складі цієї породи відмічено інтенсивні процеси всихання – до 90 % за кількістю дерев і 35 % за запасом у деревостанах на висотах від 700 до 1100 м н.р.м. Санітарний стан деревостанів бука лісового задовільний – на обстежених моніторингових площадках до 70 % дерев цього виду віднесені до I категорії санітарного стану (без ознак ослаблення).

Добре збережені лісові фітоценози, із наявністю всіх типових для старовікових лісів елементів біогеоценозів, в умовах заповідної зони розташовані окремими фрагментами. Водночас такі лісові угруповання є ядрами та еталонами для ведення господарства з метою відтворення лісових фітоценозів за типом корінних.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. *Методичні вказівки із статистичної інвентаризації Угольсько-Широколужанського букового пралісу* (2010). / Raphaela Tinner, Brigitte Commarmot, Peter Bang, Urs-Beat Brändli. – Версія 1.3 від 30.04.2010; Eidgenössische Forschungsanstalt für Wald, Schnee und Landschaft WSL, Birmensdorf
2. *Stichprobeninventur im Buchen-Urwald Uholka–Schyrokyj Luh. Anleitung für die Pilotinventur.* (2019). / B. Commarmot, R. Tinner, P. Brang, U.-B. Bränli. – Birmensdorf: WSL.

3. *Stichprobeninventur in schweizerischen Naturwaldreservaten – Anleitung zu Feldaufnahmen. Version 1.3 vom 3.2.2010.* (2010). / R. Tinner, K. Streit, B. Commarmot, P. Brang. – Birmensdorf, Eidg. Forschungsanstalt für Wald, Schnee und Landschaft WSL.

